

A Termini Magyar Nyelvi Kutatóhálózat és 2019-es tevékenysége

A Termini a határon túli nyelvi irodákat tömörítő tudományos hálózati együttműködés. A nyelvi irodák létrehozásáról 2001-ben döntöttek a Határon Túli Magyarok Hivatalában. Az ülésen jelen voltak a közélet képviselői (a nemzetpolitikában jártas területi főosztályok vezetői, a külügyminisztérium képviselői) és a szakma (a magyarlakta régiók nyelvészei, hazai nyelvészek és az MTA képviselői). Egyhangú döntés született annak szükségességéről, hogy a négy nagyrégióban (Erdély, Felvidék, Kárpátalja, Vajdaság) létre kell hozni nyelvi irodákat a határon túli magyarság nyelvének ápolására és kutatására. Még ebben az évben megalakult az MTA kezdeményezésével és támogatásával Erdélyben a Szabó T. Attila Nyelvi Intézet (Kolozsvár, Sepsiszentgyörgy), Felvidéken a Gramma Nyelvi Iroda (Dunaszerdahely, Pozsony), Kárpátalján a Hodinka Antal Intézet (Beregszász), 2007-ben Muravidéken és Órvidéken az Imre Samu Nyelvi Intézet (Alsóőr, Maribor), 2012-ben Vajdaságban a Verbi Nyelvi Műhely (Szabadka), 2015-ben Horvátországban a Glotta Nyelvi Intézet (Eszék) (<http://termini.nytud.hu/>).

Ezt a hálózati szerveződést (amely egyedüli a Kárpát-medencében és a társadalomtudományban) mind az Akadémia, mind a nemzetpolitika követendő modellként ajánlja, a hálózat fő szakmai programja pedig, a határtalanítás (kezdetben: nyelvi határtalanítás), ma szintén általános ismertté vált a nyelvtudományban.

A nyelvi irodák tagjai segítik a magyar közösségeket a tolmácsolás, fordítás és egyéb szakmai tanácsadás területén, de felkérésre készítenek háttéranyagokat magyarországi állami vezetőknek is. Célunk közös: a magyar nyelv maradását szolgálni minél több nyelvi szinten, presztízsének emelését és korszerűsítését támogatni a Kárpát-medencében. A Termini nyelvészei részt vesznek különböző szakmai és közéleti fórumokon, ahol bemutatják régiójuk aktuális nyelvi, nyelvpolitikai problémáit. Az empirikus eredmények publikálására nagy hangsúlyt fektetünk, több kötet jelent meg az elmúlt 12 év legfontosabb nyelvi folyamatairól (nyelvi jogi kötet, oktatáspolitikai kötet, tájékoztató füzetek a kétnyelvűségről stb.). Így van ez a 2019-es esztendőben is.

A hagyományos tavaszi találkozót Budapesten tartottuk meg az MTA Domus Székházában. Ez mindig kitűnő alkalom arra, hogy szakmai terveinket megbeszéljük. Ebben az évben is úgy döntöttünk, hogy folytatni szeretnénk az MTA Domus pályázat keretében a Termini magyar–magyar szótár fejlesztését és a nyelvi problémák gyűjtését. Mindkét kutatás minden magyarlakta régiót lefed a Kárpát-medencében.

A Termini magyar–magyar szótár építését még 2004-ban kezdtük el. A hajdani szójegyzék mára szótárrá fejlődött: a szócikkek struktúrájukban, felépítésükben a német Duden szótárral is felveszik a versenyt. A modern, könnyen használható elektronikus szótár, 26 szófaji megjelölést, 46 fogalomkörü minősítést, etimológiát, jelentést, példamondatokat, fotókat s ez évtől hanganyagot is magában foglal (vö. Lanstyák 2008, Benő–Péntek szerk. 2011, Benő 2017, Szoták 2017). A közel 5000 szócikket tartalmazó e-szótár egyszerre idegen szavak szótára, a mai magyar nyelv általános szótára, s ugyanakkor szaknyelvi regiszterek is találhatóak benne. Idegen szavak szótára, mert a szomszédos országokban élő magyarok kölcsön- és idegen szavait tartalmazza: olyan közismert frazémákat, kollokációs szerkezeteket például, amelyek részei az ott élők mindennapi szóhasználatának. Általános szótár, mert minden nyelvváltozat regisztere megtalálható benne (tájszavak, szakszavak, archaizmusok) (Szoták 2018).

A *Nyelvi problémák a határon túli beszélőközösségekben* címmel 2017-ben elindított kutatásunk célja a Magyarországgal határos országokban élő magyar beszélőközösségek nyelvi problémáinak egységes szempontok szerinti gyűjtése és vizsgálata, valamint egy olyan online felület létrehozása, amelyen a problémák – a megadott kritériumok szerint – könnyen kereshetők és kutathatók lesznek.

Ez év tavaszán már másodszor adtuk át a Szabó T. Attila-díjat, amelyet a Szabó–Törpényi és a Borhidi–Thury nagycsaládok alapítottak az erdélyi nyelvész, Szabó T. Attila tiszteletére és emlékére olyan 45 év alatti szakemberek eredményeinek elismerése, akik kiemelkedően teljesítettek a magyar tudományos nyelv (terminológia és stílus) múltjának és jelenének vizsgálatában, igényes használatában, fejlesztésében. Az alapítók a díj gondozására a Terminit kérték fel. Idén Kuna Ágnes és N. Fodor János, tavaly Tamás Dóra Mária és Bárh M. János vehették át a díjat és az azzal járó pénzjutalmat.

Az őszi Magyar Tudomány Ünnepe előtt tisztelegve a Kutatóhálózat nyelvészei körében is konferenciákkal telik. Négy olyan konferenciára hívnám fel a figyelmet, amely a Kutatóhálózat irodáinak szervezésében valósul majd meg.

Erdélyben a Szabó T. Attila Nyelvi Intézet Kognitív és pszicholingvisztikai szempontok a nyelvi érintkezések vizsgálatában címmel szervez konferenciát október 22–23. között Kolozsvárott. A konferencia célja, hogy a kognitív és pszicholingvisztikai szempontok alkalmazásával a nyelvi jelenségek vizsgálatában újabb dimenziókat tárjon a nyelvtudomány számára az eddig alkalmazott területeken – szociolingvisztika, kontaktológia, pszicholingvisztika és fordításelméleti – és egyéb részdiszciplínákban.

Beregszászon Értékteremtő tudomány: a magyar nyelvészeti és társadalomtudományi kutatások hasznosulása Kárpátalján címmel szervez konferenciát a Kárpátaljai Magyar Akadémiai Tanács, a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola Hodinka Antal Nyelvészeti Kutatóközpontja és Lehoczky Tivadar Társadalomkutató Központ.

A konferencia előadói a következő kérdésekre keresnek választ: Van-e társadalmi és/vagy számszerűsíthető anyagi haszna a bölcsészet- és társadalomtudományoknak? Kik, hogyan, hol és miként hasznosíthatják a nyelvészek, irodalomtudósok, történészek, néprajzkutatók, szociológusok stb. kutatásainak eredményeit? Milyen értékeket teremt a bölcsészet- és társadalomtudomány?

A kistérségi körökben működő Umiz–Imre Samu Nyelvi Intézet idén két helyszínen is készül konferenciával a Magyar Tudomány Ünnepe. Mariborban november 20-án az egyetem Magyar Nyelv és Irodalom Tanszékével közösen a Nyelvi, irodalmi és kulturális sokszínűség a Maribori Magyar Tanszéken címmel szervezünk házikonferenciát, amelynek célja a muravidéki magyar nyelv vernakuláris változatának leírása, a tájszók és az államnyelvi eredetű kölcsönszók életének és mozgásának bemutatása, a kortárs magyar irodalom szlovéniai recepciójának vizsgálata, és a mai szlovén irodalmi alkotások magyar fordításainak kontrasztív szemléletű elemzése.

Bécsben november 22-én az Ausztriai Magyarok Egyesülete és a Nemzetstratégiai Kutatóintézet társszervezésével *Értéktérítő tudomány: értékadó pedagógia – a magyaroktatás kihívásai a diaszpórában* címmel tisztelgünk a Magyar Tudomány Ünnepe emlékeztető. Konferenciánk célja feltárni a nyugat-európai hétfélig iskolákban folyó oktatási gyakorlatot, megismerni a sikereket és a problémákat. Milyen nehézségekkel kell szembenézni azoknak a szülőknek, diákoknak és tanároknak, akik ezekben a hétfélig iskolákban tanulnak és oktatnak? Kapnak-e módszertani és egyéb szakmai segítséget? Milyen oktatási anyagokból tanítanak és tanulnak? Mitől függ az oktatás sikere? Mi az oktatási cél?

Ezekre a kérdésekre keressük a választ az Európában működő hétfélig magyar iskolák tanárainak közreműködésével, miközben feltérképezzük az ausztriai magyar tudományosság helyzetét, eredményeit és azok hasznosulását az elmúlt évtizedekre nézve.

Szoták Szilvia

IRODALOM

- Benő Attila (2017): Termini – az internetes magyar–magyar szótár és adatbázis. In: Fábíán Zsuzsanna (szerk.) *Szótárírás a Kárpát-medencében. A magyar és a szomszédos országok többségi nyelveinek kétnyelvű szótárjai*. Lexikográfiai füzetek 8. Budapest: Tinta Könyvkiadó, 209–228.
- Benő Attila – Péntek János (2011, szerk.): *A Termini Magyar Nyelvi Kutatóhálózat 10 éve*. Dunaszerdahely–Kolozsvár: Gramma–SZTANYI.
- Kolláth Anna (2007): Akkor hogyan is beszélünk? (A ht-adatbázis muravidéki elemei és használati gyakoriságuk.) *Kisebbségkutatás* 16/4, 767–783.
- Lanstyák István (2008): A magyar szókészlet szétfejlődése 1918 után. In: Fedinec Csilla (szerk.) *Értékek, dimenziók a magyarságkutatásban*. Budapest: Akadémiai Kiadó, 118–136.
- Szoták Szilvia (2017): A Termini magyar–magyar szótár burgenlandi gyakorlati példái. In: Fábíán Zsuzsanna (szerk.) *Szótárírás a Kárpát-medencében. A magyar és a szomszédos országok többségi nyelveinek kétnyelvű szótárjai*. Lexikográfiai füzetek 8. Budapest: Tinta Könyvkiadó, 228–241.
- Szoták Szilvia (2018): A Termini Magyar Nyelvi Kutatóhálózat terminológiai tevékenysége – A Termini magyar–magyar szótár jogi vonatkozásai. *Magyar Jogi Nyelv* 2/1, 25–30.